

потрібні не тільки універсальні знання з педагогіки і психології, а і вміння їх інтегрувати безпосередньо в навчальному процесі. Саме таким джерелом знань майбутніх вчителів і можна вважати працю О. Я. Савченко «Дидактика початкової школи».

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: [підруч. для студ. пед. фак.-тів] / О. Я. Савченко. – К.: Абрис, 1997. – С.189-242.
2. Ситаров В. А. Дидактика: [учеб. пос. для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В. А. Ситаров; [под ред. В. А. Слатенина]. – М.: Издат. центр «Академия», 2002. – С.129-184, С.216-244.
3. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: в 6-ти т. / [сост. С. Ф. Егоров]. – М.: Педагогика, 1988. – Т.1. – С.166-167.
4. Яновицька О. В. Нова дидактика і 1000 дрібниць / О. Яновицька, М. Адамський. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 112с.

Г. П. Бизар,
канд. пед. наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

АНАЛІЗ ПАРАДИГМ ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті аналізуються парадигми виховання в сучасній системі освіти, робиться висновок про наявність в природі людини потенціалу до безперервного розвитку. З цих позицій дуже важливою видається така організація педагогічного процесу, якої вихователь зміг би керувати діяльністю дитини, забезпечувати її активне самовиховання шляхом виконання самостійних та відповідальних дій. Умова ефективності – самостійний вибір або осмислене сприйняття дітьми смислу і мети діяльності.

В даній статті аналізуються парадигми виховання в сучасній системі освіти, робиться висновок про наявність в природі людини потенціалу до безперервного розвитку. З цих позицій дуже важливою видається така організація педагогічного процесу, якої вихователь зміг би керувати діяльністю дитини, забезпечувати її активне самовиховання шляхом виконання самостійних та відповідальних дій. Умова ефективності – самостійний вибір або осмислене сприйняття дітьми смислу і мети діяльності.

Shaping a person as personalities requires from the society of constant and consciously organized improvements of public education system. Such practice of transformation of the established forms of unbringing impossible without full tilts on scientifically-theoretical psychological knowledge of regularities of development of child. Essence really humanistic relations to unbringing a child denominated in the thesis of its activity as enjoying full rights, rather than object of process of education. Consequently, it is important so build a pedagogical process to managed child activity, organizing its active by completion of independent and responsible actions. The Teacher can and obliged to help a grow person to pass this –

always unique and independent – a way morally and social development. Education presents itself not adjustment a children, teenagers, to available forms sociality, not tailoring under the certain standard.

Актуальність дослідження. Проблема формування розвиненої особистості та виховання підростаючого покоління в сучасному суспільстві є однією з невідкладних. Подолання відчуженості людини від її справжньої сутності, формування духовно розвиненої особистості в процесі історичного розвитку суспільства не відбувається автоматично. Цей процес потребує зусиль з боку людей, і ці зусилля спрямовуються як на створення матеріальних обставин, об'єктивних соціальних умов, так і на реалізацію нових можливостей, що відкриваються на кожному історичному етапі, для духовно-морального удосконалювання людини. У цьому подвійному процесі реальна можливість розвитку людини як особистості забезпечується всією сукупністю матеріальних і духовних ресурсів суспільства.

Однак наявність об'єктивних умов сама по собі ще не вирішує завдання формування розвиненої особистості. Необхідна організація систематичного, що базується на знанні й урахуванні об'єктивних закономірностей розвитку особистості, процесу виховання, що слугує необхідною і загальною формою цього розвитку. Цільова настанова виховного процесу полягає в тому, щоб кожну людину зробити борцем за людяність, що потребує не тільки розумового розвитку дітей, не тільки розвитку їхніх творчих потенцій, умінь самостійно мислити, обновляти і розширювати свої знання, але і розвитку уяви, мислення, розвитку ставлень, поглядів, почуттів, готовності до участі в економічному, соціальному, культурному і політичному житті, індивідуально-суспільного становлення, розвитку різноманітних здібностей, центральне місце в яких займає спроможність бути суб'єктом суспільних відносин, спроможність і готовність брати участь у соціально необхідній діяльності.

Багатьох науковців сучасності цікавить питання виховання майбутнього покоління в умовах сучасної системи освіти (І. Д. Бех, О. Я. Савченко, В. Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський, О. В. Матвієнко та ін.).

Мета статті – розкрити особливості парадигм виховання в сучасній системі освіти.

Виклад основного змісту дослідження. Дитина постійно включена в ті або інші форми суспільної практики. Якщо відсутня її спеціальна організація, то виховний вплив на дитину надають наявні, що традиційно склалися, форми, результат дії яких може виявитися в протиріччі з цілями виховання.

Система виховання, що сформувалася історично, забезпечує розвиток у дітей визначеного кола здібностей, моральних норм і духовних орієнтирів, що відповідають вимогам конкретного суспільства. Однак з часом засоби організації стають непродуктивними. І якщо даному

суспільству потрібно формування в дітей нове коло здібностей і потреб, то для цього необхідно перетворення системи виховання, спроможної організувати ефективне функціонування нових форм діяльності. Розвивальна роль системи виховання при цьому виступає відкрито, стаючи об'єктом спеціального обговорення, аналізу і цілеспрямованої організації.

Формування людини як особистості вимагає від суспільства постійного і свідомого удосконалення системи суспільного виховання, подолання застійних, традиційних, що стихійно склалися форм. Така практика перетворення сформованих форм виховання немислима без опори на науково-теоретичне психологічне знання закономірностей розвитку дитини в процесі онтогенезу, тому що без опори на таке знання існує небезпека виникнення волюнтаристичного, маніпулятивного впливу на процес розвитку, перекичування його справжньої людської природи, техніцизм у підході до людини [2].

Концепція педагогічної парадигми складається в тому, щоб виховати людину з використанням зовнішньої системи заохочення. При цьому вважається, що вихованець не може усвідомити змісту виховання, оцінити його необхідність у процесі виховання. Тому єдиним засобом досягнення поставленого завдання є заохочення.

Звичайно, маленька дитина, особистість якої знаходиться в процесі становлення, дійсно не спроможна самостійно відокремлювати хороше від поганого. Але внутрішнє протиріччя педагогічної парадигми полягає в тому, що, виховуючи заохоченням, ми говоримо про свободу творчості. Не можна виховати вільну особистість, якщо в процесі виховання немає свободи.

Переваги педагогічної парадигми є продовженнями її недоліків. Немає необхідності глибоко враховувати індивідуальні особливості вихованців, можливий формальний шаблонний підхід, закріплений відповідними нормативними документами. Педагогом у таких умовах може стати будь-яка людина, спроможний тим або іншим засобом затвердити перевагу своєї точки зору. Але в будь-якому випадку це є формування дійсно повноцінної творчої особистості.

Відповідно до андрологічної парадигми вихованець усвідомлює процес виховання, ставить собі цілі і досягає їх. Викладачу в такій схемі приділяється роль помічника, що повинен підтримати, підштовхнути людину на цьому шляху. Теорія цієї парадигми остаточно ще не сформована, у ній (утім, як і в педагогіці в цілому) переважає феноменологічний підхід.

Концепція передбачає необхідність перебування вихователя і вихованців у рівному положенні. Однак тут виникає інше протиріччя. Для того, щоб у вихованця сформулася якась ціль, необхідно як мінімум сформувати йому простір вибору цілі. А для того, щоб зробити вибір, варто подавати усе те, з чого доводиться вибирати. Але уявити це можна

тільки вже або в процесі, або по закінченні процесу виховання. Слід зауважити, що дана парадигма застосовується в основному у вищій освіті. Отже, під вихованням у даному випадку розуміється отримання освіти.

Вимоги до викладача в цьому випадку зростають. Необхідне урахування індивідуальних особливостей студентів, розуміння того, що кожний з них буде використовувати (або не використовувати) знання й уміння по-своєму. Далеко не кожний спеціаліст спроможний бути справжнім педагогом з цієї ролі.

Відповідно до акмеологічної парадигми у процесі виховання людини варто надати максимальну допомогу у розкритті її індивідуальності, реалізації потенційних можливостей, допомогу піднятися на власну вершину (асте – вершина). Такий підхід має яскраво виражену творчу спрямованість, знаходить застосування в гуманітарних сферах. У ставленні до людини виявляється максимальна індивідуальність. Викладачеві необхідно мати не тільки спеціальну, а й психологічну підготовку, добре розуміти людей. Акмеологічну парадигму важко реалізувати у вищій освіті тому, що, відверто кажучи, цьому неможливо навчити.

Концепція комунікативної парадигми передбачає спілкування і взаємне вдосконалення групи людей з однієї предметної області, приблизно однакових за рівнем розвитку. У процесі взаємного спілкування відбувається обмін інформацією, знаннями й уміннями, удосконалення людей. У науковій сфері це реалізується різноманітними симпозиумами, конференціями, семінарами тощо. Комунікативна парадигма також лежить в основі різноманітних групових психологічних тренінгів (наприклад, Life Spring). У даному випадку роль викладача виконує голова конференції, керівник тренінгу і так далі. Крім знання предметної області, від такої людини потрібна комунікабельність, розумний конформізм, гнучкість і коректність у спілкуванні. Для досягнення цілі необхідно, щоб учасники такого процесу (який також можна розглядати як виховний) були зацікавлені в ньому [5].

Аналізуючи дані парадигми, можна зробити висновок, що у природі людини закладений потенціал до безперервного розвитку, прагнення до самоактуалізації. Головне в будь-якій особистості – спрямованість її в майбутнє. З цього погляду минуле не є підставою для остаточної оцінки людини як особистості. Внутрішній феноменальний світ людини впливає на його поведінку не в меншій (а іноді й у більшій) мірі, ніж зовнішній світ і зовнішні впливи. Будь-який вплив на особистість (педагогічний, терапевтичний) повинен бути непрямим, що виключає пряме вселення. Будь-яка взаємодія між двома особистостями повинна будуватися на принципі рівноправності, поваги до іншої особистості (навіть якщо одна з них особистість у процесі становлення, наприклад дитина). При виникненні проблеми варто створити для вихованця поле вибору, але залишити вибір за ним. Людина як особистість повинна вміти робити свій вибір і нести за нього відповідальність самостійно.

Отже, важливо так будувати педагогічний процес, щоб вихователь керував діяльністю дитини, організовуючи його активне самовиховання шляхом учинення самостійних і відповідальних дій. Педагог-вихователь може і зобов'язаний допомогти людині пройти цей завжди унікальний і самостійний шлях морального і соціального розвитку [1]. Виховання являє собою не пристосування дітей, підлітків, юнацтва до наявних форм соціального буття, не підганання під визначений стандарт. У результаті присвоєння суспільно вироблених форм і засобів діяльності відбувається подальший розвиток – формування орієнтації дітей на визначені цінності, самостійності в розв'язанні складних моральних проблем. Умова ефективності виховання – самостійний вибір або усвідомлене прийняття дітьми змісту і цілей діяльності.

Список використаних джерел

1. Купенин С. Л. Эффективный учитель. Книга о технологии превращения детей в хороших учеников. – Ростов-на-Дону, 1995. – 480с.
2. Матвієнко О. З. Метод конкретних педагогічних ситуацій. – К., 2001. – 197с.
3. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. – К.: ВД «Стилос», 2006. – 543с.
4. Оселяненко В. Л., Кузьмінський А. І. Теорія і методика виховання: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 415с.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навчальний посібник / За ред. І. А. Зязюна, О. М Пехоти. – К.: Видавництво А. С. К., 2003. – 240с.
6. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання /О. Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А. М., 2009. – 226с.

З. М. Мірошник,
канд. психол. наук, доцент, докторант,
Харківський національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди
О. Ю. Михайленко,
студентка педагогічного факультету,
Криворізький державний педагогічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ РЕПЕРТУАРНИХ РЕШІТОК У ФОРМУВАННІ МІЖСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У даній статті зроблено спробу побудувати індивідуальний простір молодшого школяра за допомогою техніки репертуарних решіток.

В данной статье сделано попытку построить индивидуальное пространство младшего школьника с помощью техники репертуарных решеток.

This article is an attempt to build individual space for younger pupils using the technology of repertory grids.